
Legens sjel: faget, pasientene og pengene

HAR DU LEST?

Denne legeromanen vakte oppsikt og engasjement da den kom i min ungdom. Den ble oversatt til mange språk og trykt opp igjen mange ganger.

Forfatteren Archibald Joseph Cronin (1896 – 1981) var skotsk lege. Han var i marinen under den første verdenskrig, var en periode Medical inspector of mines, drev så praksis i London, men trakk seg tilbake til sitt forfatterskap pga. sykdom. Som forfatter hadde han svær suksess, særlig med en serie om dr. Finlay.

Denne romanen handler om en skotsk lege som startet sin karriere i 1924 i en gruvelandsby i Wales. Han hadde en brennende medisinsk ambisjon. Han ville og måtte bli ikke bare en god lege, men den beste. Han var lutfattig, og en assistentlege på landet hadde ingen sosial posisjon. Han satte sin ære i å undersøke pasientene grundig og begrense sin terapi til de få midlene han trodde på. Dette skaffet ham både venner og fiender. Han forelsker seg hodestups i stedets unge lærerinne, og hun faller for hans brennende idealisme. Han videreutdanner seg selv og klarer mot alle odds MRCP-eksamen (Member of Royal College of Physicians). I den muntlige eksamen blir han spurt om sin medisinske filosofi. Helt uforberedt svarer han: "I suppose I keep telling myself to take nothing for granted." Så kaster han seg over et forskningsprosjekt. Mange av gruvearbeiderne har lungeproblemer, og systematisk undersøkelse setter ham på sporet av silikose, som ikke var en erkjent yrkessykdom for gruvearbeiderne. Hans vitenskapelige artikkel vekker internasjonal oppsikt og skaffer ham en jobb i gruvetilsynet i London. Det viser seg å være et håpløst byråkrati, og han satser derfor alt på å kjøpe seg en praksis i London.

Hans dyktighet skaffer ham etter hvert velstående pasienter. Gradvis begynner han å ofre prinsippene for pengene. Han dyrker sine rike pasienter, gir dem medisiner han ikke tror på, kjøper seg skreddersydde dresser og en fin bil. Inntektene strømmer inn, og han når sitt mål: en årsinntekt på 1 000 pund. Men da synes målet latterlig lavt, og det nye målet er å bli en rik lege. Konen føler at hun har mistet den idealisten hun elsket og synes at praksisen ødelegger ham.

Så rammes han av lynet. En pasient dør etter en mislykket operasjon utført av en av hans venner som viser seg å være inkompetent og pengegrisk. Skjell faller fra hans øyne, og han blir kvalm av seg selv. Han selger praksisen, vinner sin kone tilbake og starter på nytt med sine gamle idealer.

Budskapet er klart: Det som teller for den gode lege er nettopp det å være en god lege. Penger blir fort en avsporing og en blindgate. Mottoet kunne vært Skriftens ord: Hva gagnar det et menneske om han vinner den hele verden, men tar skade på sin sjel? Jeg tror det var Cronins evne til å gi liv til dette budskapet som vant ham så mange lesere. Han gav dem det budskapet de ønsket som pasienter.

Peter F.Hjort

Sandvika

Publisert: 20. februar 2001. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 12. juli 2026.